

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τίτλος Μαθήματος: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα - Θεματογραφία II

Ενότητα: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα 6

Διδάσκουσα: Καθηγήτρια Ελένη Χουλιαρά - Ράϊου

Τμήμα: Φιλολογίας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Α. ΚΕΙΜΕΝΟ

Καὶ τοῦ μὲν τὸν πατέρα μὴ ἐπέξελθεῖν ὑπὲρ τούτων τοῦτό ἐστι τὸ αἴτιον· μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κορινθιακὸς πόλεμος ἐγένετο, ἐν ᾧ ἐγὼ κάκεῖνος στρατεύεσθαι ἠναγκαζόμεθα, ὥστε οὐδετέρῳ ἂν ἡμῶν δίκην ἐξεγένετο λαβεῖν. Εἰρήνης τ' αὖ γενομένης ἐμοί τι ἀτύχημα πρὸς τὸ δημόσιον συνέβη, ὥστε μὴ ῥάδιον εἶναι πρὸς τούτους διαφέρεσθαι. Ὡστε οὐ μικρὰς ἔχομεν αἰτίας περὶ τοῦ πράγματος.

Ισαίου, *Περὶ τοῦ Ἀριστάρχου κλήρου* 20.1-4

Β. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αποτελεσματικές (ή συμπερασματικές) ονομάζονται οι επιρρηματικές προτάσεις που δηλώνουν το αποτέλεσμα ή το συμπέρασμα που προκύπτει από την ενέργεια του ρήματος της πρότασης από την οποία εξαρτώνται.

Α. Εισαγωγή

Οι συμπερασματικές προτάσεις εισάγονται:

α) με τους συμπερασματικούς συνδέσμους ὥστε, ὡς

β) με τις εκφράσεις ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε

Εἰς τοσοῦτον ὕβρεως ἦλθον ὥστ' ἐπείσαν ὑμᾶς ἐλαύνειν αὐτόν (Ισοκρ. *Περὶ του Ζεύγου* 9)

Νῦν οὕτω διάκειμαι ὑφ' ὑμῶν, ὡς οὐδὲ δεῖπνον ἔχω ἐν τῇ ἐμαντοῦ χώρᾳ (Ξεν. *Ἑλληνικά* 4.1.32).

Σημείωση: Αρκετές φορές στην κύρια πρόταση τίθενται λέξεις που προεξαγγέλλουν ένα συμπέρασμα προετοιμάζοντάς μας για την συμπερασματική πρόταση που ακολουθεί. Τέτοιες λέξεις είναι δεικτικές αντωνυμίες ή επιρρήματα (*οὕτω, τοσοῦτος, τόσος, τηλικοῦτος, τοιοῦτος, ὅσον*).

Β. Εκφορά

Οι συμπερασματικές προτάσεις εκφέρονται είτε με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (Οριστική, δυνητική Οριστική και δυνητική Ευκτική), οπότε και δέχονται άρνηση οὐ, όταν το περιεχόμενό τους εκφράζει πραγματικό γεγονός, είτε με απαρέμφατο (απαρεμφατικές συμπερασματικές) και παίρνουν άρνηση μή, όταν το αποτέλεσμα είναι απλή ιδέα ή αντικείμενο της δοξασίας ή κρίσης του ομιλητή και όχι δεδομένο της αντικειμενικής πραγματικότητας.

Με εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως

• **Οριστική**, όταν το αποτέλεσμα παριστάνεται ως πραγματικό γεγονός *Αίσθάνομαι δὲ καὶ τυράννους τινάς, οἳ οὕτω πεινώσι χρημάτων ὥστε ποιοῦσι πολὺ δεινότερα τῶν ἀπορωτάτων* (Ξεν. Συμπόσιον 4.36)

• **Δυνητική Οριστική**, όταν δηλώνουν αποτέλεσμα το οποίο θα ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί στο παρελθόν ή μη πραγματικό *Πάντες πολεμικὰ ὄπλα κατεσκεύαζον, ὥστε τὴν πόλιν ὄντως ἂν ἠγήσω πολέμου εργαστήριον εἶναι* (Ξεν. Ἑλληνικά 3.4.17)

• **Δυνητική Ευκτική**, όταν το αποτέλεσμα παριστάνεται ως κάτι που μπορεί να συμβεί στο παρόν ή μέλλον, υπό κάποιες προϋποθέσεις *Πλοῖα δ' ὑμῖν πάρεστιν, ὥστε ὅπῃ ἂν βούλησθε ἐξαιφνης ἂν ἐπιπέσοιτε* (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 5.6.21)

• Σπάνια αντί για Οριστική από ιστορικό χρόνο εμφανίζεται συμπερασματική πρόταση με **Ευκτική του πλαγίου λόγου**, για να παρουσιαστεί το αποτέλεσμα ως υποκειμενικό ή αβέβαιο. Στις περισσότερες περιπτώσεις ωστόσο η Ευκτική οφείλεται σε ἔλξη *εἰ γοῦν τις χρῶτο τῷ ἀργυρίῳ ὥστε πριάμενος οἶον ἑταίραν διὰ ταύτην κάκιον μὲν τὸ σῶμα ἔχοι, κάκιον δὲ τὴν ψυχὴν, κάκιον δὲ τὸν οἶκον, πῶς ἂν ἔτι τὸ ἀργύριον αὐτῷ ὠφέλιμον εἴη;* (Ξεν. Οἰκονομικός 1.13)

Απαρεμφατικές συμπερασματικές προτάσεις

Είναι οι συμπερασματικές προτάσεις που εισάγονται με το *ὥστε* (σπάνια με το *ὡς*) και εκφέρονται με **απαρέμφατο**. Ακολουθούνται κανονικά οι κανόνες της ταυτοπροσωπίας και ετεροπροσωπίας. Στις προτάσεις αυτές τίθεται ἄρνηση *μή*, όταν όμως η προσδιοριζόμενη πρόταση περιέχει ἄρνηση, τίθεται *μή οὐ* *Πολλὰ πράγματα παρεῖχον οἱ βάρβαροι...ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν, ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν* (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 4.2.27)

Ὁ ποταμὸς τοσοῦτος βάθος ὡς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 3.5.8)

Οι συμπερασματικές προτάσεις εκφέρονται με **απαρέμφατο**

1) Όταν θέλουν να δηλώσουν ένα λογικό αποτέλεσμα, όχι όμως δηλώνοντας απαραίτητα ένα πραγματικό γεγονός, αλλά κάτι που είναι λογικό να γίνει *Ξενοφῶν καὶ Χειρίσοφος διεπράξαντο, ὥστε λαβεῖν τοὺς νεκροὺς* (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 4.2.23, με τροποποιήσεις)

2) Όταν το αποτέλεσμα παρουσιάζεται ως σκοπός *Κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν* (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 2.2.17)

3) Όταν δηλώνεται ὁρος, προϋπόθεση, συμφωνία. Στην περίπτωση μεταφράζουμε: «με τον ὁρο να...», «με την προϋπόθεση να...»

πολλὰ μὲν ἂν χρήματ' ἔδωκε Φιλιστίδης ὥστ' ἔχειν Ὡρεὸν (Δημοσθ. Περὶ τοῦ στεφάνου 81)

4) Μετά από επίθετο ή επίρρημα συγκριτικού βαθμού με το *ἢ* σαν δεύτερος ὁρος σύγκρισης *Βραχύτερα ἠκόντιζον ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν* (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 3.3.8).

Προκειμένου να δηλωθεί όρος ή συμφωνία στη θέση του *ὄστε* μπορεί να χρησιμοποιηθεί το *ἐφ' ᾧ*, *ἐφ' ᾧ* τε με **απαρέμφατο ή Οριστική μέλλοντα**
Οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν, ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς οἰκίας (Ξεν. *Κύρου Ἀνάβασις* 4.2.19)
Τῆς εἰρήνης γενομένης αὐτοῖς, ἐφ' ᾧ τε πολιτεύσονται τὴν πατριον πολιτεία (Αριστ. *Ἀθηναίων Πολιτεία* 34.3).

Κάποιες φορές η συμπερασματική απαρεμφατική πρόταση που εισάγεται με τα *ἢ ὄστε*, *ἢ ὡς* χρησιμοποιείται, όταν υπάρχει συγκριτική λέξη, ως β' όρος σύγκρισης
ἐξ ὧν πολλή μὲν ἀτηρία καὶ κακία τῇ πόλει ἐμφύεται, πολλή δὲ ἔχθρα καὶ μῖσος ἀλλήλων τοῖς πολίταις ἐγγίγνεται, δι' ἃ ἔγωγε μάλα φοβοῦμαι ἀεὶ, μή τι μείζον ἢ ὄστε φέρειν δύνασθαι κακὸν τῇ πόλει συμβῆ (Ξεν. *Ἀπομνημονεύματα* 3.5.17)

Σημείωση: Ο συμπερασματικός σύνδεσμος *ὄστε*, *ὡς* εισάγει κύρια πρόταση, όταν βρίσκεται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου και δεν υπάρχει άλλη κύρια πρόταση στην περίοδο. Σ' αυτήν την περίπτωση μεταφράζεται «επομένως» και εκφέρεται με οποιαδήποτε έγκλιση *καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἦκεν· ὥσθ' οἱ Ἕλληνες ἐφρόντιζον* (Ξεν. *Κύρου Ἀνάβασις* 2.3.25).

Γ. Συντακτικός ρόλος

Οι συμπερασματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται ως:

- α) επιρρηματικοί προσδιορισμοί του αποτελέσματος *Οὕτως σκαιὸς εἶ καὶ ἀναίσθητος, Αἰσχίνη, ὥστ' οὐ δύνασαι λογίσασθαι* (Δημοσθ. *Περὶ τοῦ στεφάνου* 120)
- β) επιρρηματικοί προσδιορισμοί που δηλώνουν όρο, προϋπόθεση ή συμφωνία *Οἱ τριάκοντα ἠρέθησαν...ἐφ' ᾧ τε συγγράψαι νόμους* (Ξεν. *Ἑλληνικά* 2.3.11)
- γ) επεξηγήσεις σε εμπρόθετους προσδιορισμούς που δηλώνουν όρο, προϋπόθεση ή συμφωνία *Ἀφιεμέν σε ἐπὶ τούτῳ μέντοι ἐφ' ᾧ τε μηκέτι...φιλοσοφεῖν* (Πλάτ. *Ἀπολογία* 29c).

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΡΗΜΑ

Ρήματα λέγονται οι κλιτές λέξεις οι οποίες δηλώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί ή δέχεται μία ενέργεια, δηλαδή παθαίνει κάτι, ή βρίσκεται σε μία ορισμένη κατάσταση *Τισσαφέρνης διαβάλλει τον Κῦρον Κῦρος διαβάλλεται ὑπὸ Τισσαφέρνους*

Το ρήμα, όπως τα πτωτικά, έχει διάφορους τύπους με τους οποίους φανερώνονται τα παρεπόμενά του. Παρεπόμενα ή συνακόλουθα του ρήματος είναι: 1. Η διάθεση, 2. Ο αριθμός, 3. Το πρόσωπο, 4. Η έγκλιση, 5. Ο χρόνος, 6. Η φωνή και 7. Η συζυγία.

Διάθεση του ρήματος λέγεται η ιδιαίτερη σημασία του που δείχνει ότι το υποκείμενο ή ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μία κατάσταση.

Οι διαθέσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική είναι τέσσερις: ενεργητική, μέση, παθητική και ουδέτερη.

- Ρήματα με ενεργητική διάθεση ή ενεργητικά λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί *ὁ γέρων κρούει τὴν θύραν*

- Ρήματα με μέση διάθεση ή μέσα λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί και η ενέργεια επιστρέφει με κάποιον τρόπο σε αυτό το ίδιο *ὁ παῖς ἐνδύεται οἱ στρατιῶται γυμνάζονται*
- Ρήματα με παθητική διάθεση ή παθητικά λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μία ενέργεια από κάποιον άλλον, δηλαδή παθαίνει κάτι *ὁ παῖς λούεται ὑπὸ τῆς μητρὸς Κύρος προσκυνεῖται ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτῶν*
- Ρήματα με ουδέτερη διάθεση ή ουδέτερα λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε παθαίνει παρά βρίσκεται απλώς σε μία κατάσταση *ὁ παῖς καθεύδει οἱ πολέμοι ἠσυχάζουσιν*

Αριθμός του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει αν το υποκείμενό του είναι ένα ή δύο ή περισσότερα πρόσωπα ή πράγματα.

Οι αριθμοί του ρήματος όπως και των πτωτικών στην αρχαία ελληνική είναι τρεις:

- Ενικός (όταν πρόκειται για ένα) *ὁ μαθητὴς γράφει*
- Δυϊκός (όταν πρόκειται για δύο) *τὼ μαθητὰ γράφετον*
- Πληθυντικός (όταν πρόκειται για πολλά) *οἱ μαθηταὶ γράφουσι*

Πρόσωπο του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει τίνος προσώπου είναι το υποκείμενο. Κανονικά τα πρόσωπα του ρήματος είναι τρία:

- το πρώτο πρόσωπο (*ἐγώ*) *γράφω – (ἡμεῖς) γράφομεν*
- το δεύτερο πρόσωπο (*σύ*) *γράφεις – (ὕμεῖς) γράφετε*
- το τρίτο πρόσωπο (*οὗτος*) *γράφει – (οὗτοι) γράφουσι*

Ἐγκλιση ενός ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που δηλώνει την ψυχική διάθεση του ομιλούντος προσώπου. Οι εγκλίσεις του ρήματος της αρχαίας ελληνικής γλώσσας είναι τέσσερις: η Οριστική, η Υποτακτική, η Ευκτική και η Προστακτική.

- Η Οριστική παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι βέβαιο και πραγματικό *ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς*
- Η Υποτακτική παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι επιθυμητό ή ενδεχόμενο *προσέχομεν ἂν ζητῆς καλῶς, εὐρήσεις Τὸ σῶμα γυμνάζομεν*
- Η Ευκτική παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα ως ευχή του ομιλούντος προσώπου *ὕγιαίνοιτε ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος*
- Η Προστακτική παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν προσταγή, αξίωση, συμβουλή, παράκληση ή και ευχή του ομιλούντος προσώπου *Προσέχετε Τὸ σῶμα γυμνάζετε Ὑγίαινε*

Εκτός από τις τέσσερις εγκλίσεις το ρήμα σχηματίζει δύο ακόμη τύπους, οι οποίοι λέγονται ονοματικοί τύποι του ρήματος. Οι ονοματικοί τύποι του ρήματος είναι το **απαρέμφατο** και η **μετοχή**.

Το **απαρέμφατο** είναι άκλιτο αφηρημένο ρηματικό ουσιαστικό, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο *Λύειν, λύεσθαι, λῦσαι, λυθῆναι*. Ονομάζεται **απαρέμφατο** διότι σε κάθε χρόνο έχει μία μόνον

κατάληξη και μόνο του (δεν παρεμφαίνεται) δεν δηλώνει ορισμένο πρόσωπο και αριθμό.

Η μετοχή είναι τρικατάληκτο ρηματικό επίθετο με τρία γένη, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και δηλώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο *γράφων* - *γράφουσα* - *γράφον*, *γραφόμενος* - *γραφομένη* - *γραφόμενον*, *γράψας* - *γράψασα* - *γράψαν*, *γραφείς* - *γραφείσα* - *γραφέν*.

Χρόνος του ρήματος λέγεται ο ρηματικός τύπος που δηλώνει πότε γίνεται η πράξη και πως.

Οι χρόνοι του ρήματος της αρχαίας ελληνικής είναι επτά:

1. ο ενεστώτας δηλώνει κάτι που γίνεται τώρα με διάρκεια ή επανάληψη *ὁ μαθητὴς γράφει* *ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω*

2. ο παρατατικός δηλώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν (με διάρκεια ή επανάληψη) *ὁ μαθητὴς ἔγραφε* *Σωκράτης ὥσπερ ἐγίνωσκεν οὕτως ἔλεγε*

3. ο (απλός) μέλλοντας ο οποίος δηλώνει κάτι που θα γίνει ή θα γίνεται στο μέλλον *ἐγὼ γράψω* *ἐγὼ ὑμῖν ἐρῶ*

4. ο αόριστος δηλώνει κάτι που έγινε αόριστα στο παρελθόν (ασχέτως αν διήρκεσε πολύ ή λίγο) *ὁ μαθητὴς ἔγραψε* *ὁ βασιλεὺς ἐβασίλευσε δώδεκα ἔτη*

5. ο παρακείμενος δηλώνει κάτι που έχει γίνει στο παρελθόν και υπάρχει τώρα συντελεσμένο *ὁ μαθητὴς γέγραφε*

6. ο υπερσυντέλικος δηλώνει κάτι που είχε γίνει, δηλαδή κάτι που ήταν συντελεσμένο σε κάποιο χρονικό σημείο του παρελθόντος *ὁ μαθητὴς ἐγεγράφε* *οὗτος προαφῖκτο εἰς Σικελίαν*

7. Ο συντελεσμένος (τετελεσμένος) μέλλοντας δηλώνει κάτι που θα έχει γίνει, δηλαδή κάτι που θα είναι συντελεσμένο, σε κάποιο χρονικό σημείο του μέλλοντος *Γεγραφὼς ἔσομαι τὴν ἐπιστολὴν* *ἡ πόλις ἔσται τετειχισμένη*

Από τους χρόνους του ρήματος:

- ο ενεστώτας, ο (απλός) μέλλοντας και ο παρακείμενος λέγονται αρχικοί (διότι αυτοί σχηματίστηκαν στην αρχή). Ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος λέγονται παραγόμενοι (διότι παράγονται από τους αρχικούς) ή ιστορικοί (διότι αναφέρονται στα περασμένα)
- ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας λέγονται συντελικοί, διότι σημαίνουν κάτι το συντελεσμένο.
- οι περισσότεροι χρόνοι στην αρχαία ελληνική εκφέρονται με μία λέξη και λέγονται μονολεκτικοί (λ.χ. μέλλ. *λύσω*, παρακείμενος *λέλυκα*, υπερσυντέλικος *ἐλελύκειν*), μερικοί όμως σχηματίζονται με δύο λέξεις και λέγονται περιφραστικοί (λ.χ. συντελεσμένος μέλλοντας *λελυκὼς ἔσομαι*)

Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις

Η Υποτακτική και η Προστακτική σχηματίζουν μόνο ενεστώτα, αόριστο και παρακείμενο.

Η Ευκτική, το απαρέμφατο και η μετοχή σχηματίζουν ενεστώτα, (απλό) μέλλοντα, αόριστο και παρακείμενο.

Φωνή του ρήματος λέγεται ένα σύνολο από τύπους που μπορεί να σχηματίσει το ρήμα. Κάθε ρήμα κανονικά σχηματίζει δύο σύνολα από τύπους, δηλαδή έχει δύο φωνές. Αυτές είναι:

- Η ενεργητική φωνή, που ο πρώτος τύπος της (δηλαδή το πρώτο ενικό πρόσωπο της Οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε *-ω* ή *-μι* *λύω* *τιμῶ* *τίθημι*
- Η μέση φωνή, που ο πρώτος τύπος της (δηλαδή το *α'* ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε *-μαι* *λύομαι* *τιμῶμαι* *τίθεμαι*

Συζυγία των ρημάτων λέγεται ο τρόπος της κλίσεώς τους. Οι συζυγίες των ρημάτων είναι δύο.

Στην πρώτη συζυγία ανήκουν όσα ρήματα στο *α'* πρόσωπο της Οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε *-ω* *λύω*, (*τιμά-ω*) *τιμ-ῶ*, *γράφ-ω*

Στην δεύτερη συζυγία ανήκουν όσα ρήματα στο *α'* πρόσωπο της Οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε *-μι* *δείκνυμι* *τίθημι*.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Στοιχεία που μπορούν να εμφανίζονται σε ένα ρηματικό τύπο είναι η κατάληξη, το θέμα, ο χαρακτήρας, η αύξηση, ο αναδιπλασιασμός και το βοηθητικό ρήμα (όταν ο τύπος σχηματίζεται περιφραστικά).

	αύξηση	θέμα	χαρακτήρας	κατάληξη
<i>λύω</i>	-	<i>λυ-</i>	<i>-υ-</i>	<i>-ω</i>
<i>ἔλυον</i>	<i>ε-</i>	<i>-λυ-</i>	<i>-υ-</i>	<i>-ον</i>

1. Κατάληξη. Κατάληξη αποτελεί το μεταβλητό μέρος του ρήματος που αλλάζει, για να δηλωθεί η φωνή, το πρόσωπο, ο αριθμός, η έγκλιση και ο χρόνος. Λόγου χάρη οι καταλήξεις της Οριστικής του ενεστώτα ενεργητικής φωνής είναι: *-ω*, *-εις*, *-ει*, *-ομεν*, *-ετε*, *-ουσι*.

2. Θέμα. Θέμα αποτελεί το αμετάβλητο μέρος του ρήματος. Κάθε ρήμα έχει κανονικά δύο θέματα, από τα οποία σχηματίζονται οι διάφοροι τύποι του. Τα θέματα αυτά είναι το ρηματικό και το χρονικό.

Ρηματικό θέμα λέγεται το αρχικό θέμα που χρησιμεύει ως βάση στο σχηματισμό των χρονικών θεμάτων του ρήματος. Το ρηματικό θέμα του ρήματος *βλάπτω* είναι *βλαβ-* (όπως στο ουσιαστικό *βλάβη* και όχι *βλαπτ-*, όπως στον ενεστώτα *βλάπτ-ω*).

Χρονικό θέμα λέγεται το ιδιαίτερο θέμα με το οποίο σχηματίζονται οι τύποι ορισμένου χρόνου ή ορισμένων χρόνων. Το χρονικό θέμα προέρχεται από το μετασχηματισμένο ρηματικό θέμα, το οποίο αλλάζει μορφή ανάλογα με το χρόνο. Κανονικά έχουν κοινό χρονικό θέμα ο ενεστώτας με τον παρατατικό, ο μέλλοντας με

τον αόριστο και ο παρακείμενος με τον υπερσυντέλικο και το συντελεσμένο μέλλοντα.

Ενεργ. φωνή ενεστώτας:	<i>διώκ-ω</i>	}	χρονικό θέμα <i>διωκ-</i>
παρατατικός:	<i>έ-δίωκ-ον</i>		
μέλλοντας:	<i>διώξ-ω</i>		
αόριστος:	<i>έ-δίωξ-α</i>	}	χρονικό θέμα <i>διωξ-</i>
παρακείμενος:	<i>δε-δίω-χα</i>		
υπερσυντέλικος:	<i>έ-δε-διώχ-ειν</i>	}	χρονικό θέμα <i>δεδιωχ-</i>
συντ. μέλλοντας:	<i>δε-διωχ-ώς έσομαι</i>		
Μέση φωνή παρακείμενος:	<i>δε-δίωγ-μαι</i>	}	χρονικό θέμα <i>δεδιωγ-</i>
υπερσυντέλικος:	<i>έ-δε-διώγ-μην</i>		

Το ρηματικό θέμα άλλοτε είναι ίδιο με το θέμα του ενεστώτα (*λύ-ω, γράφ-ω, δέρ-ω, μέν-ω, διώκ-ω*), άλλοτε με το θέμα του αορίστου β' (*βάλλω => έ-βαλ-ον, λαμβάνω => έ-λαβ-ον*), άλλοτε βρίσκεται από λέξεις ετυμολογικά συγγενείς προς το ρήμα (*αλλάσσω => αλλαγ-ή, βλέπω => βλέβ-η, άγγέλλω => άγγελ-ος*).

3. Χαρακτήρας. Ο χαρακτήρας του ρήματος είναι ο τελευταίος φθόγγος του θέματος, που μπορεί να είναι είτε φωνήεν, είτε σύμφωνο.

Ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος καλείται ρηματικός χαρακτήρας. Λ. χ. στο ρήμα *λύω*, το ρηματικό θέμα είναι *λυ-*, ενώ ο ρηματικός χαρακτήρας είναι *-υ-*, στο ρήμα *κόπτω*, το ρηματικό θέμα είναι *κοπ-*, ενώ ο ρηματικός χαρακτήρας είναι *-π-*.

Ο χαρακτήρας του χρονικού θέματος καλείται χρονικός χαρακτήρας. Λ. χ. στο ρήμα *λύω* (μελλ. *λύσ-ω*), το χρονικό θέμα είναι *λυσ-*, ενώ ο χρονικός χαρακτήρας είναι *-σ-*, (παρακ. *λέ-λυκ-α*) το χρονικό θέμα είναι *λε-λυκ-*, ενώ ο χρονικός χαρακτήρας είναι *-κ-*.

Με βάση το αν ο ρηματικός χαρακτήρας των ρημάτων και των δύο συζυγιών είναι φωνήεν ή σύμφωνο, διαιρούνται σε φωνηεντόληκτα (*λύ-ω, ι-στη-μι*) και συμφωνόληκτα (*γράφ-ω, δείκ-νυ-μι*). Οι δύο αυτές κατηγορίες διαιρούνται σε υποκατηγορίες:

α. τα φωνηεντόληκτα σε ασυναίρετα (*λύ-ω, παιδεύ-ω*) και συνηρημένα (*τιμά-ω, ποιέ-ω, δουλό-ω, ζή-ω*).

β. τα συμφωνόληκτα σε αφωνόληκτα (*διώκ-ω, γράφ-ω, πείθ-ω, δείκ-νυ-μι*), σε ενρινόληκτα ή υγρόληκτα (*βάλλ-ω, δέρ-ω, μέν-ω, όλ-λυ-μι*) και σε σιγμόληκτα (*σβέσ-νυ-μι = σβέννυμι*).

Διαίρεση των Ρημάτων κατά Συζυγία και Χαρακτήρα

			Α' συζυγία (ρήματα σε -ω)	Β' συζυγία (ρήματα σε -μι)
Φωνηεντόληκτα	Ασυναίρετα	Βαρύτονα	<i>λύ-ω, παιδεύ-ω, κολί-ω, χρί-ω, σεί-ω, κλαί-ω, καί-ω</i>	<i>ι-στη-μι, τί-θη-μι, ι-η-μι, δί-δω-μι, στρώ-ν-νυ-μι</i>

	Συνη- ρημένα	Περι- σπόμενα	(σε -άω) τιμά-ω = $\tilde{\omega}$ (σε -έω) τιμά-ω = $\tilde{\omega}$ (σε -όω) τιμά-ω = $\tilde{\omega}$	
Συμφωνόληκτα	Αφονό- ληκτα	Βαρύτονα	τρίβ-ω, ἄγ-ω, τάσσ-ω (θ. ταγ-), ἐλπίζ-ω (θ. ἐλπίδ-)	μείγ-νυ-μι, δείκ-νυ-μι, ζεύγ-νυ-μι
	Ενρινό- ληκτα		νέμ-ω, μέν-ω, ἀγγέλλ-ω, δέρ-ω	ὄλ-λυ-μι
Συμφω- νόληκτα	Σιγμό- ληκτα			(κεράσ-νυ-μι) κεράννυμι, (σβέσ-νυ-μι) σβέννυμι

ΑΥΞΗΣΗ

Στους ιστορικούς χρόνους της Οριστικής παρατατικό, αόριστο, υπερσυντέλικο, το ρήμα παίρνει στην αρχή του θέματός του την αύξηση, η οποία δηλώνει το παρελθόν. Η αύξηση είναι δύο ειδών: συλλαβική και χρονική.

1. Συλλαβική αύξηση

Πρόκειται για την αύξηση την οποία λαμβάνουν τα ρήματα των οποίων το θέμα αρχίζει από σύμφωνο. Ουσιαστικά είναι η προσθήκη ενός ε- στην αρχή του θέματος
λύω - ἔλυον - ἔλυσα - ἐλεύκειν πράττω - ἔπραττον - ἔπραξα

2. Χρονική αύξηση

Χρονική αύξηση έχουν οι παρελθοντικοί χρόνοι ρημάτων των οποίων το θέμα αρχίζει από φωνήεν ή δίφθογγο. Πρόκειται για την έκταση του αρχικού αυτού φωνήεντος ή διφθόγγου
ἐλπίζω - ἤλπιζον - ἤλπισα ὀρίζω - ὠρίζον - ὠρισα

Οι αλλαγές της αύξησης κατά την έκταση των αρχικών φωνηέντων / διφθόγγων συνοψίζονται ως εξής:

φωνήεν / δίφθογγο	χρονική αύξηση	παράδειγμα
<i>α</i>	<i>η</i>	<i>ἄγω - ἤγον - ἤγειν</i>
<i>ε</i>	<i>η</i>	<i>ἐλπίζω - ἤλπιζον - ἤλπισα</i>
<i>ι</i>	<i>ῖ</i>	<i>ἰκετεύω - ῖ'κέτευον - ῖ'κέτευσα</i>
<i>ο</i>	<i>ω</i>	<i>ὀρίζω - ὠρίζον - ὠρισα</i>
<i>υ</i>	<i>ῶ</i>	<i>ὕβριζω - ῶ'βριζον - ῶ'βρισα</i>

αι	η	αἰρῶ - ἤρουν - ἤρήκειν
ει	η	εἰκάζω - ἤκαζον - ἤκασα
οι	ω	οἰκτίρω - ὄκτιρον
αυ	ηυ	αὐξάνω - ηὔξανον - ηὔξησα - ηὔξηκα
ευ	ηυ	εὔχομαι - ηὐχόμεν - ηὐξάμεν - ηὔγμην

Τα αρχικά φωνήεντα η, ι, υ, ω παραμένουν αμετάβλητα ἤδομαι - ἤσθην ἰμείρομαι - ἰμειράμεν ὕω - ὕσα

Ωστόσο τα α και α μετατρέπονται σε η και η αντίστοιχα ἀθλῶ - ἤθλουν ἄδω - ἤδον

Τα σύνθετα με προθέσεις ρήματα σχηματίζουν την αύξησή τους μετά την πρόθεση και πριν από το θέμα καταλαμβάνω – κατ-ε-λάβανον συνοικῶ – συν-φ-κουν

Ανώμαλη αύξηση

- Τα ρήματα βούλομαι, δύναμαι και μέλλω σχηματίζουν την αύξησή τους ομαλά με ε- και ανώμαλα με η- βούλομαι - ἐβουλόμην / ἠβουλόμην δύναμαι - ἐδυνάμην / ἠδυνάμην μέλλω - ἔμελλον / ἤμελλον
- Ορισμένα ρήματα τρέπουν κατά την αύξηση το αρχικό ε- του θεματός τους σε ει- και όχι σε η-:

ἐθίζω	εἴθιζον
ἐλίττω	εἴλιπτον
ἔλκω	εἴλκον
ἔπομαι	εἰπόμην
ἐργάζομαι	εἰργαζόμην
ἔρπω	εἴρπον
ἐστιῶ	εἰστίων
ἔχω	εἴχον
ἐῶ	εἴων

Ο παρατατικός και ο αόριστος όμως του ρήματος ἐργάζομαι σχηματίζουν ομαλά την αύξησή τους ἠργαζόμην - ἠργασάμην

- Τα ρήματα (κατ)άγνυμι ὠνοῦμαι, ὠθῶ, και ἀνοίγω σε όλους τους παρελθοντικούς χρόνους, το ὀρῶ στον παρατατικό και το ἀλίσκομαι στον αόριστο έχουν και συλλαβική και χρονική αύξηση, παρόλο που το θέμα τους αρχίζει από φωνήεν:

(κατ)άγνυμι	κατεάγην - κατέαξα
ὠνοῦμαι	ἔωνούμην - ἐωνήθην - ἐωνήμην
ὠθῶ	ἔώθουν - ἐώσάμην
ἀνοίγω	ἀνέωγον - ἀνέωξα
ὀρῶ	ἔώρων
ἀλίσκομαι	ἔάλων

- Ορισμένα ρήματα, αν και σύνθετα, σχηματίζουν την αύξησή τους πριν από την πρόθεση:

<i>ἀμφιέννυμι</i>	<i>ἤμφιέννυν</i>
<i>ἐπείγω</i>	<i>ἤπειγον</i>
<i>ἐπίσταμαι</i>	<i>ἤπιστάμην</i>
<i>ἐγγυῶ</i>	<i>ἤγγείων</i>
<i>ἐναντιοῦμαι</i>	<i>ἤναντιούμην</i>
<i>ἐμπεδῶ</i>	<i>ἤμπέδουν</i>
<i>ἐμπολῶ</i>	<i>ἤμπόλων</i>
<i>καθέζομαι</i>	<i>ἐκαθεζόμην</i>
<i>προιμιάζομαι</i>	<i>ἐπροιμιαζόμην</i>

- Κάποια ρήματα σχηματίζουν αύξηση είτε πριν είτε μετά από την πρόθεση:

<i>καθεύδω</i>	<i>ἐκάθευδον</i> και <i>καθηῦδον</i>
<i>κάθημαι</i>	<i>ἐκαθήμην</i> και <i>καθήμην</i>
<i>καθίζω</i>	<i>ἐκάθιζον</i> - <i>ἐκάθισα</i> και <i>καθῖσα</i> (αναύξητος τύπος)
<i>ἐκκλησιάζω</i>	<i>ἤκκλησιάζον</i> και <i>ἐξεκκλησιάζον</i>

- Ορισμένα ρήματα έχουν δύο αυξήσεις:

<i>ἀμφιγνοῶ</i>	<i>ἤμφεγνόουν</i>
<i>ἀμφισβητῶ</i>	<i>ἤμφεσβήτουν</i>
<i>ἀνέχομαι</i>	<i>ἤνειχόμην</i>
<i>ἐνοχλῶ</i>	<i>ἤνώχλουν</i>
<i>(ἐπ)ανορθῶ</i>	<i>(ἐπ)ηνώρθουν</i>

Το ρήμα *ἐορτάζω* εκτείνει κατά την αύξησή του όχι το αρχικό *έ-* αλλά το *-ω-* *ἐορτάζω* - *ἐώρταζον*.

Τα ρήματα που αρχίζουν από *ρ* το διπλασιάζουν κατά την αύξηση *ρίπτω* - *ῥριπτον*.

Σημείωση: Τα παρασύνθετα ρήματα, στα οποία το πρώτο συνθετικό είναι το επίρρημα *εὔ*, συνήθως δεν λαμβάνουν αύξηση:

εὐδοκιμῶ → *εὐδοκίμουν*, *εὐδοκίμησα*

εὐεργετῶ → *εὐεργέτουν*, *εὐεργέτησα*

εὐτυχῶ → *εὐτύχουν*, *εὐτύχησα*

εὐωχοῦμαι → *εὐωχούμην*, *εὐωχήθην*.

Παράλειψη της αύξησης

Σε ποιητικά κυρίως κείμενα της κλασικής περιόδου παραλείπεται η αύξηση του παρατατικού του ρήματος *χρή*: *ἐχρήν* - *χρήν*.

Στον Όμηρο και τη λυρική ποίηση συνήθως παραλείπεται η συλλαβική αλλά και η χρονική αύξηση *ἔφατο - φάτο ἔβην - βῆν ἔτεκον - τέκον*.

ΑΝΑΔΙΠΛΑΣΙΑΣΜΟΣ

Αναδιπλασιασμός → στους συντελικούς χρόνους (Παρακειμένος, Υπερσυντέλικος, Συντελεσμένος Μέλλοντας) σε όλες τις εγκλίσεις / απαρέμφατο / μετοχή.

Ο αναδιπλασιασμός δηλώνει το τετελεσμένο της πράξεως και είναι δύο ειδών:

1. επανάληψη του αρχικού συμφώνου του θέματος + ε σε ρήματα από:

α) σύμφωνο εκτός του *ρ*,

β) από δύο σύμφωνα, από τα οποία το πρώτο είναι άφωνο (*κ, γ, χ, π, β, φ, τ, δ, θ*) και το δεύτερο ένρινο (*μ, ν*) ή υγρό (*λ, ρ*):

παιδεύω → *πε - παίδευ - κα, ἐ- πε - παιδεύ - κειν*

θύω → *τέ - θυ - κα, ἐ- τε - θύ - κειν*

φυτεύω → *πε - φύτευ - κα, ἐ- πε - φυτεύ - κειν*

χορεύω → *κε - χόρευ - κα, ἐ- κε - χορεύ - κειν*

κάμνω → *κέ - κμη - κα*

πνέω → *πέ - πνευ - κα*

δραῶ → *δέ - δρα - κα*

γράφομαι → *γέ - γραμ - μια, ἐ- γε - γράμ - μην*

2. ό,τι και η αύξηση. Λαμβάνουν:

α) συλλαβική αύξηση ε → ρήματα, των οποίων το θέμα αρχίζει:

- από *ρ*
- από σύμφωνο διπλό
- από δύο σύμφωνα, χωρίς όμως να είναι το πρώτο άφωνο και το δεύτερο ένρινο ή υγρό
- από τρία σύμφωνα :

ζητῶ → *ἐ - ζήτηκα*

ρίπτω → *ῥ - ρριφα*

σπείρω → *ῥ - σπαρκα*

φθείρω → *ῥ - φθαρκα*

στρατεύω → *ἐ - στράτευκα*

β) χρονική αύξηση ως αναδιπλασιασμό → ρήματα των οποίων το θέμα αρχίζει από φωνήεν:

ἀδικῶ → *ἦ - δίκη - κα*

ἐρημῶ → *ἦ - ρήμω - κα*

ὁμολογῶ → *ὠ - μολόγη - κα*

αἰτῶ → *ἦ - τη - κα*

οἰκῶ → *ὦ - κη - κα*

Αναδιπλασιασμός των σύνθετων ρημάτων

1) Τα σύνθετα με πρόθεση ρήματα έχουν τον αναδιπλασιασμό μετά την πρόθεση:

είσ - πέμπω → είσ - πέ - πομφα

συν - οικῶ → συν - ῶ - κηκα

παρα - νομῶ → παρα - νε - νόμηκα

ἐγ - κωμιάζω → ἐγ - κε - κωμιάκα

ἐν - χειρίζω → ἐγ - κε - χείρικα.

2) Τα παρασύνθετα ρήματα, όσα έχουν πρώτο συνθετικό άλλη λέξη εκτός προθέσεως, έχουν τον αναδιπλασιασμό στην αρχή, σα να ήσαν απλά ρήματα:

(ἄ - δικος) ἀδικῶ → ἡδίκηκα

(δυσ - τυχής) δυστυχῶ → δε - δυστύχηκα

(μυθο - λόγος) μυθολογῶ → με - μυθολόγηκα

(οἰκο-δόμος) οἰκοδομῶ → ὠκοδόμηκα.

Σημείωση: Τα παρασύνθετα ρήματα, στα οποία το πρώτο συνθετικό είναι το επίρρημα *εὖ*, συνήθως δεν λαμβάνουν αναδιπλασιασμό:

εὐδοκιμῶ → εὐδοκίμηκα

εὐεργετῶ → εὐεργέτηκα

εὐτυχῶ → εὐτύχηκα

Ανωμαλίες αναδιπλασιασμού

1) Τα ρήματα *γινώσκω* και *γνωρίζω* έχουν αναδιπλασιασμό του β' είδους, ενώ τα ρήματα *κτῶμαι*, *μιμνήσκομαι* και *πίπτω* έχουν αναδιπλασιασμό του α' είδους, παρά τον κανόνα: *ἔ γνωκα* (θ. γνω-), *έ γνώρικα* (θ. γνωριδ-) - *κέ κτημαι* (θ. κτα-), *μέ μνημαι* (θ. μνη-), *πέ πτωκα* (θ. πτω-)

2) τα ρήματα *ἐθίζω*, *ἔλκω*, *ἐργάζομαι*, *έστιῶ* και *έῶ* και το ρήμα *(άν)οίγω* έχουν αναδιπλασιασμό όμοιο με την αύξησή τους: *εἴθικα*, *εἴλκυκα*, *εἴργασμαι*, *εἰστίακα*, *εἴακα*, *(άν)έωχα*, *(άν)έωγμαι*, *(άν)εφάζεται*

3) τα ρήματα *(κατ)άγνυμι*, *άλίσκομαι*, *όρῶ*, *ώθοῦμαι* και *ώνοῦμαι* έχουν αναδιπλασιασμό ε, αν και αρχίζουν από φωνήεν: *(κατ)έαγα*, *έάλωκα*, *έόρακα* (και *έώρακα*), *έωσμαι*, *έώνημαι*

4) τα ρήματα *λαμβάνω*, *λαγχάνω*, *λέγω*, *(συλ)λέγω* και *(δια)λέγομαι* έχουν αναδιπλασιασμό ει: *εἴληφα*, *εἴληχα*, *εἴρηκα*, *(συν)εἴλοχα*, *(δι)εἴλεγμαi*.

Αττικός αναδιπλασιασμός

Σε μερικά ρήματα, των οποίων το θέμα αρχίζει από α ή ε ή ο, κατά τον αναδιπλασιασμό επαναλαμβάνονται οι δύο αρχικοί φθόγγοι του θέματος και συγχρόνως εκτείνεται το αρκτικό φωνήεν αυτού. Ο τέτοιου είδους αναδιπλασιασμός καλείται Αττικός

ἀκούω → ἀκ - ήκο - α

ἐλαύνω → ἐλ - ήλα - κα

ἐλέγχομαι → ἐλ - ήλεγ - μαι

έσθίω (θ. έδε-, έδο-) → *έδ - ήδο - κα*

ἔρχομαι (θ. ἐλυθ-) → ἐλ - ἤλυθ - α
 ὄμνυμι (θ. ὄμο-) → ὄμ - ὴμο - κα
 (ἀπ)όλλυμι (θ. ὄλε-) → (ἀπ)ολ - ὴλε - κα
 (ἀπ)όλλυμαι (θ. ὄλ-) → (ἀπό)ὸλ - ὴλ - α
 ὀρύττω (θ. ὀρυχ-) → ὀρ - ὴρυχ - α
 φέρω (θ. ἐνεκ-) → ἐν - ἤνοχ - α
 ἐγείρομαι (θ. ἐγερ-) → ἐγ - ἤγερ - μαι
 ἐγείρομαι (θ. ἐγορ-) → ἐγρ - ἤγορ - α (με επανάληψη ὄχι μόνο των δύο αρκτικών φθόγγων ἐγ, ἀλλά και του ρ).

Σημείωση 1: Από τα ρήματα αυτά αύξηση (χρονική) στον υπερσυντέλικο ἔχουν μόνο ὅσα αρχίζουν από α ή ο:

ἀκήκοα - ἤκηκόειν

ὀμώμοκα - ὴμωμόκειν

τα ἄλλα δεν λαμβάνουν αύξηση στον υπερσυντέλικο:

ἐλήλακα - ἐηλάκειν

ἐήλυθα - ἐηλύθειν.

Σημείωση 2: Αναδίπλωση του ρηματικού θέματος συμβαίνει σε κάποια ρήματα και κατά τον σχηματισμό δευτέρων χρόνων αυτών ή παραγωγή λέξεων από αυτών: ἄγ - ὴγ - αγ - ον (από το ἄγ - αγ - ον), φέρω (θ. ἐνεκ-), ἤν - εγκ - ον (από το ἐν - ἐνεκ - ον, ἐν - ενκ - ον) - ἄγωγη (από το ἄγ - αγ - ἤ), ἐδωδῆ (από το ἐδ - εδ - ἤ).

ΤΟ ΡΗΜΑ εἶμι

Το ρήμα εἶμι εκτός της αυτόνομης ύπαρξής του ως ρήματος, χρησιμοποιείται στην αρχαία ελληνική γλώσσα ως βοηθητικό για το σχηματισμό των περιφραστικών χρόνων των ρημάτων.

Αρχικοί χρόνοι	
Ενεστώτας	εἶμι
Παρατατικός	ἦ̃ / ἦ̃ν
Μέλλοντας	ἔσομαι
Αόριστος	ἐγενόμην
Παρακείμενος	γέγονα
Υπερσυντέλικος	ἐγεγόνειν

Κλίση

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
εἶμι	ῶ̃	εἶην	-	εἶναι	ῶν
εἶ	ἦ̃ς	εἶης	ἴσθι		οὔσα
ἔστί	ἦ̃	εἶη	ἔστω		ὄν
ἔσμεν	ῶ̃μεν	εἶημεν/εἶμεν	-		
ἔστε	ἦ̃τε	εἶητε/εἶτε	ἔστε		

<i>εἶσι</i>	<i>ᾧσι(ν)</i>	<i>εἶησαν/εἶεν</i>	<i>ἔστων/ὄντων/ ἔστωσαν</i>		
-------------	---------------	--------------------	---------------------------------	--	--

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ			
	Οριστική	Ευκτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
<i>ἦ / ἦν</i>	<i>ἔσομαι</i>	<i>ἐσοίμην</i>	<i>ἔσεσθαι</i>	<i>ἐσόμενος</i>
<i>ἦσθα</i>	<i>ἔσῃ / ἔσει</i>	<i>ἔσοιο</i>		<i>ἐσομένη</i>
<i>ἦν</i>	<i>ἔσεται</i>	<i>ἔσοιτο</i>		<i>ἐσόμενον</i>
<i>ἦμεν</i>	<i>ἐσόμεθα</i>	<i>ἔσοίμεθα</i>		
<i>ἦτε / ἦστε</i>	<i>ἔσεσθε</i>	<i>ἔσοισθε</i>		
<i>ἦσαν</i>	<i>ἔσονται</i>	<i>ἔσοιντο</i>		

Το ρήμα *εἶμι* εμφανίζει κάποιες ιδιαιτερότητες στον τονισμό:

1. Όταν είναι σύνθετο ανεβάζει τον τόνο στην Οριστική του ενεστώτα καθώς και στο β' ενικό και β' πληθυντικό πρόσωπο της Προστακτικής του ίδιου χρόνου

Οριστική	Προστακτική
<i>πάρειμι</i>	-
<i>πάρει</i>	<i>πάρισθι</i>
<i>πάρεστι(ν)</i>	<i>παρέστω</i>
<i>πάρεσμεν</i>	-
<i>πάρεστε</i>	<i>πάρεστε</i>
<i>πάρεισι(ν)</i>	<i>παρέστων/παρόντων/παρέστωσαν</i>

2. Όλοι οι δισύλλαβοι τύποι του ενεστώτα (δηλ. εκτός του *εἶ*) είναι εγκλιτικοί.

3. Ο τύπος *ἔστιν* ανεβάζει τον τόνο όταν:

-το ρήμα είναι υπαρκτικό: *ἔστι θεός*

-σημαίνει «είναι δυνατόν» ή «επιτρέπεται»: *ἔστι λαβεῖν*

-βρίσκεται στην αρχή της πρότασης: *Ἔστι δέ τις ἄνθρωπος σοφός*

-στις ελλειπτικές αναφορικές εκφράσεις: *ἔστιν ὅς, ἔστιν ὅτε, ἔστιν ὅπου, ἔστιν ὅπως*

-όταν βρίσκεται μετά από λέξεις: *τοῦτ', ἀλλ', εἰ, ὡς, καί, οὐκ, μὴ τοῦτ' ἔστι, οὐκ ἔστι*

Τα σύνθετα του *εἶμι*:

ἄπειμι, ἔνεστι (ἔνειμι), ἔξεστι (ἔξειμι), μέτεστι (μέτειμι), πάρεστι (πάρειμι), περίεμι, πρόσειμι, σύνειμι, συμπάρειμι, πρόειμι, ὑπέρειμι.

Δ. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Καὶ τοῦ μὲν τὸν πατέρα μὴ ἐπέξελθεῖν...τὸ αἴτιον: το έναρθρο απαρέμφατο (*τοῦ μὴ ἐπέξελθεῖν*) λειτουργεί ως γενική της αιτίας στον όρο *αἴτιον*. Μπορούμε να αποδώσουμε την περίοδο ως: «αυτή είναι η αιτία που ο πατέρας (μου) δεν έκανε καταγγελία με σκοπό τη διεκδίκηση του κλήρου». Παρατηρούμε τη στενή σύνδεση

των επιρρηματικών σχέσεων της αιτίας και του σκοπού που το έναρθρο απαρέμφατο εξυπηρετεί.

Ὅστε οὐ μικρὰς ἔχομεν αἰτίας περὶ τοῦ πράγματος:

α) Ο σύνδεσμος *ὥστε* στην αρχή της πρότασης δεν εισάγει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση. Αντίθετα λειτουργεί ως παρατακτικός συμπερασματικός σύνδεσμος και ερμηνεύεται ως «επομένως». Ενδεικτική μετάφραση: «Επομένως δεν ήταν ασήμαντοι οι λόγοι για τους οποίους συμπεριφερθήκαμε κατ' αυτόν τον τρόπο στην υπόθεση αυτή»

β) Η φράση *οὐ μικρὰς αἰτίας* αποτελεί σχήμα λιτότητας. Αντί να την αποδώσουμε διατηρώντας την άρνηση *οὐ* ως «όχι σημαντικοί λόγοι», μπορούμε να μεταφράσουμε «ασήμαντοι λόγοι» απλοποιώντας τη σύνταξη του αρχαίου ελληνικού κειμένου.

Ε. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *ἔπεξελθεῖν, ἐξεγένετο*: να γίνει χρονική αντικατάσταση στο β' πληθυντικό Οριστικής.

2. Να αναγνωριστούν πλήρως οι παρακάτω δευτερεύουσες προτάσεις:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους

Ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν

Πάντα κίνδυνον ὑποδύονται, ἐφ' ᾧ πλείω κτήσονται

Ἐπιδείξω Ἀστύφιλον οὕτω σφόδρα καὶ δικαίως μισοῦντα τοῦτον, ὥστε πολὺ ἂν θᾶπτον διαθέμενον

Μεῖζον ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι κακὸν

Γιάννα Στεργίου, Ελευθερία Ιωαννίδου, Γεωργία Κορομπίλη, Ευσταθία Λέντζιου,
Δημήτρης Ρουμπέκας, Πάρις Σιώζος, Κωνσταντίνος Στέφου

**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Διδάσκουσα: Καθηγήτρια Ελένη Χουλιαρά - Ράϊου.
«Αρχαία Ελληνική Γλώσσα - Θεματογραφία II. Αρχαία Ελληνική Γλώσσα 6». Έκδοση: 1.0.
Ιωάννινα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://ecourse.uoi.gr/course/view.php?id=1494>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

- Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγα Έργα, Διεθνής Έκδοση 4.0 [1] ή μεταγενέστερη.

[1] <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

Ως Μη Εμπορική ορίζεται η χρήση:

που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο.

που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο.

που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο.

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.